

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Teze diplomové práce

**Pracovně-rodinný konflikt z pohledu rodičů čerpajících
rodičovský příspěvek**

Bc. Kristýna Čermáková

Souhrn

Diplomová práce Pracovně-rodinný konflikt rodičů pobírající rodičovský příspěvek má za cíl zmapovat vzájemné souvislosti v oblasti sladování pracovně-rodinného života z pohledu rodičů pečujících o dítě/děti v české společnosti. Práce se zaměřuje na možnosti a překážky zaměstnaných rodičů v uskutečňování svých preferencí v oblasti práce a rodiny. Teoretická část analyzuje dostupné informace o problematice práce, rodiny, jejího vývoje, který je reflektován v době před rokem 1989 a po něm. Vzhledem k propojenosti politik v rámci Evropské Unie se práce dotýká i rodinné politiky a principu EQUAL a gender mainstreamingu, které se dotýkají všech členských států. V praktické části byly stanoveny hypotézy a výzkumné otázky týkající se harmonizace práce a rodiny. Pro jejich zodpovězení a potvrzení platnosti bylo provedeno dotazníkové šetření a použity kvantitativní metody. Výsledky empirického šetření byly statisticky vyhodnoceny.

Klíčová slova

Částečný pracovní úvazek, harmonizace práce a rodiny, mateřská dovolená, otcovská dovolená, pracovní a rodinné role žen a mužů, rodičovská dovolená.

Úvod

Konkurenční prostředí a konzumní společnost kladou stále větší důraz na jedince a jeho individualitu. Jedním z rozhodujících faktorů, kdo zůstane s dítětem na rodičovské dovolené, je vyšší příjem jednoho z rodičů. Na druhé straně stále přetrvává stereotypní rozdělení genderových rolí a ženy-matky se svých mateřských úloh nerady vzdávají. Muži mají stejné možnosti v péči o děti, které jsou zakotveny v české legislativě, nicméně je využívá stále nízké procento z nich. Preferují pracovní kariéru, aby finančně zabezpečili rodinu, což bývá na úkor času stráveného s dětmi. Přestože toto století s sebou přineslo mnoho změn a příležitosti, muži a ženy (rodiče) ne všechny tyto možnosti využívají a stále se drží tradičního uspořádání rolí a snaží se o efektivní sladování práce a rodiny.

Cíl práce

Cílem předkládané diplomové práce je zmapování vzájemných souvislostí v oblasti sladování pracovně-rodinného života z pohledu rodičů pečujících o dítě/děti. Autorka se zaměří na zodpovězení otázek týkajících se možností a překážek zaměstnaných rodičů

(částečný či plný úvazek) pobírajících rodičovský příspěvek v uskutečňování svých preferencí v oblasti práce a rodiny v České republice.

Metodika

Při zpracování diplomové práce byla jako první krok provedena analýza dostupných informačních zdrojů s cílem vymezit a definovat jednotlivé proměnné, které byla následně předmětem vlastního empirického šetření diplomové práce. Po vymezení a operacionalizaci proměnných, jak závislých, tak nezávislých a vztahů mezi nimi, byla provedena volba vhodných metod pro zkoumání daného problému a formulace hypotéz, které byly empiricky ověřovány. Při sběru dat byly použity kvantitativní metody-strukturovaný dotazník. Získaná data byla statisticky zpracována a jejich interpretace vedla k formulování závěrů diplomové práce a zodpovězení předem stanovených dílčích výzkumných otázek.

Zhodnocení výsledků

Na základě stanoveného cíle byly formulovány dílčí výzkumné otázky. Byl vytvořen strukturovaný dotazník, a proveden výzkum. Výsledky výzkumu vedly k zodpovězení výzkumných otázek a přijmutí či zamítnutí předem stanovených hypotéz.

Jaké jsou důvody pro vyhledávání flexibilních forem práce?

Český pracovní trh je charakteristický pro vysoké procent pracujících žen, zároveň to jsou z 97 % právě ženy, které nastupují na rodičovskou dovolenou. Jejich pracovní kariéra bývá přerušena několikaletou intenzivní péčí o dítě. Ze 72 % bývá domácnost závislá na obou dvou příjmech partnerů. První výzkumná otázka měla za cíl zmapovat, jaké jsou konkrétní důvody, pro vyhledávání flexibilních forem práce. Z celkového počtu respondentů (136) využilo flexibilní formu práce 51 %. Respondenti obvykle nastoupili na částečný pracovní úvazek, pracovali z domova nebo využili formu pružné pracovní doby. Nejméně využívané formy práce jsou sdílené pracovní místo a stlačený pracovní týden. Nejčastějším důvodem, proč rodiče využili tuto formu zaměstnání, bylo, že chtěli strávit více času s rodinou (ze 47 %), druhým často označovaným faktorem byly důvody finanční (19 %).

Lze efektivně sloučit práci a rodinu?

Efektivní sladování rodiny a práce se stává stále častěji diskutovaným tématem v běžném i politickém životě. Obě dvě oblasti jsou nejdůležitějšími oblastmi v našich životech a je těžké uvést je do souladu tak, aby jedna sféra nijak nezasahovala do té druhé. Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že se 60 % respondentů domnívá, že práci a rodinu lze efektivně sladit, vždy to je na úkor jedné z těchto sfér.

Které z pohlaví více přizpůsobuje svou pracovní kariéru rodině?

Existují obory zaměstnání, které rozlišují mužské a ženské profese na českém pracovním trhu. Není výjimkou, že se setkáváme s odlišným platovým ohodnocením nebo snazším kariérním postupem v závislosti na pohlaví. Na základě získaných dat z výzkumu bylo provedeno testování stanovené nulové hypotézy: „Přizpůsobování pracovní kariéry a rodiny závisí na pohlaví.“ Hypotéza byla přijata. S 95 % spolehlivostí lze říci, že přizpůsobování pracovní kariéry a rodiny je závislé na pohlaví.

Liší se možnost kariérního postupu z hlediska pohlaví?

Respondenti odpovídali na otázku, zda se mateřství a rodičovství negativně odráží na kariérních možnostech žen a mužů. Otázky byly podrobeny testování dané hypotézy pomocí Chí-kvadrát testu, který ukázal, že se s 95 % spolehlivostí mateřství a rodičovství negativně odráží na kariérních možnostech žen. Z pohledu mužů byla hypotéza: „Rodičovství se negativně odráží na kariérních možnostech mužů“, zamítnuta. Byla přijata alternativní hypotéza, že se rodičovství negativně neodráží na kariérních možnostech mužů. Možnost kariérního postupu se z hlediska pohlaví liší.

Znamenají vysoké pracovní pozice v zaměstnání větší časovou náročnost, která je na úkor rodiny?

Předpokládá se, že s vyšší pracovní pozicí roste zodpovědnost a často i přibývají úkoly, které musí zaměstnanec splnit bez ohledu na časový fond. Více času je obětováno zaměstnání místo rodině. Byla stanovena nulová hypotéz, která tvrdila, že existuje signifikantní rozdíl mezi pozicí v zaměstnání a časem stráveným s dětmi. Stanovené proměnné byly testovány a nulová hypotéza byla přijata. Vysoké pracovní pozice v zaměstnání znamenají větší časovou náročnost, která je na úkor rodiny.

Snižuje se s rostoucím počtem dětí v rodině počet hodin strávených v zaměstnání?

Věk dítěte ovlivňuje celkový rodinný cyklus a čas, který by se dětem měl věnovat. Pro zodpovězení této dílčí výzkumné otázky, byla stanovena hypotéza, která říká, že existuje souvislost mezi počtem dětí v rodině a počtem hodin strávených v zaměstnání. Tato hypotéza byla přijata. Souvislost mezi počtem dětí a počtem hodin strávených v zaměstnání existuje.

Pracují ženy se 2 a více dětmi ve vedoucích pozicích?

Hypotéza, která byla na základě statistického testování přijata a měla zodpovědět výše uvedenou dílčí výzkumnou otázku zněla: „Ženy, které mají 2 a více dětí nepracují ve vedoucích pozicích.“

Závěr

Hlavními důvody pro vyhledávání flexibilních forem práce, které respondenti uváděli nejčastěji, jsou čas strávený a věnovaný rodině a finance. Rodiny jsou často závislé na dvou příjmech (muže a ženy) a ve chvíli, kdy jeden z rodičů nastoupí na rodičovskou dovolenou, je rodina finančně oslabena, jelikož rodičovský příspěvek nevyhradí plný příjem pečujícího rodiče. Pečující rodiče mají na českém pracovním trhu možnost využít flexibilní formy práce, které z dotazovaných využila více jak polovina. Nejvíce zkušeností měli rodiče s prací na částečný úvazek, prací z domu nebo se stlačeným pracovním týdnem. Hlavní překážkou, která stojí mezi harmonizací práce a rodiny, je čas. Především ženy uváděly, že chtějí být co nejvíce času s rodinou a mnohdy více jak polovinu svého času věnují domácnosti.

Na základě stanovení hypotéz a jejich testování byly prokázány významné souvislosti mezi přizpůsobováním pracovní kariéry a pohlavím, mateřstvím/rodičovstvím a kariérou žen, pracovními pozicemi a časem stráveným v zaměstnání, který se odráží v čase věnovaném rodině, počtem dětí a počtem hodin v zaměstnání a mezi počtem dětí (u matek) a pozicí v zaměstnání. Naopak nebyla zjištěna souvislost mezi rodičovstvím a kariérou mužů. Dotazníkové šetření potvrdilo, že respondenti souhlasí s tím, že kariéru a rodinný život lze efektivně kombinovat, ale vždy to bude na úkor jedné z oblastí. Proto lze konstatovat, že harmonizace práce a rodiny v České republice probíhá a respondenty je vnímána pozitivně.

Seznam použitých zdrojů

ČERMÁKOVÁ, M., HAŠKOVÁ, H., KŘÍŽKOVÁ, A., (ed.). *Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2002. 115 s. ISBN 80-73330-026-5.

Equalcr. *Principy iniciativy EQUAL* [online]. ©2008-7-31 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <<http://www.equalcr.cz/clanek.php?lg=1&id=7>>.

FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál s.r.o., 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6.

FORMÁNKOVÁ, L. *Sladování pracovního a rodinného života v České republice* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ©2011 [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <<http://www.soc.cas.cz/aktualita/sladovani-pracovniho-rodinneho-zivota-v-ceske-republice>>.

HOUSTON, D. M. *Work-Life Balance in the 21st Century*. Great Britain: Antony Rowe Ltd, 2005. 271 s. ISBN 978-1-4039-2062-1.

KRAUS, B. *Rodina v procesech transformace společnosti* [online]. KONTAKT ©2013 (PDF) [cit. 2014-03-11]. ISSN 1804-7122. Dostupné z: <<http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/administrace/clankyfile/20131216135720409405.pdf>>.

MAŘÍKOVÁ, H., KŘÍŽKOVÁ, A., VOHLÍDALOVÁ, M., (ed.). *Živitelé a živitelky: reflexe a praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.

GILNEROVÁ, I., KEBZA, V., RYMEŠ, M. (ed.). *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Grada Publishing a.s., 2011. 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.

RÖDER, I. *Gender Equality, Pre-accession Assistance and Europeanisation: Two Post-Socialist Countries on their Way to the European Union*. Berlín: Logos Verlag, 2007. 267 s. ISBN 978-3-8325-1573-7.